

Yabancı Memleketlerde Haritacılık :

Britanya ve diğer yabancı hükûmetlerin haritalarile mesahaları

Baş tarafı 5. inci sayıdadır:

Yazan : Mra.
Ahmet Rasim

Topoğrafik haritalar için muhtelif milletler tarafından kabul edilmiş inkişafı:

İngiltere: $\frac{1}{10,560}$, $\frac{1}{63,360}$, $\frac{1}{126,720}$, $\frac{1}{253,440}$ mikyasında (kemmiyyatı vaz'ıyyei küreviye) inkişafı. ve $\frac{1}{633,600}$ lük (mizanı hata) usulile (Airy) inkişafı.

İskoçya ve İrlanda: $\frac{1}{63,360}$ ve daha küçük mikyasda olmak üzere (Bon) inkişafı.

İngiltere müstemlikâtı: alelûmum (poli konik - zukesirül-mahruti) inkişaf.

Avusturya - Macaristan: $\frac{1}{75,000}$ mikyasında (Poli Hedrik - Zukesirül vücuhî) inkişaf.

$\frac{1}{750,000}$ eski tabılarda, (Bon) inkişafı.

Belçika: $\frac{1}{20,000}$ ve daha küçük mikyasda (Bon) inkişafı.

Fransa: $\frac{1}{800,00}$ ve $\frac{1}{200,000}$ mikyasında (Bon) inkişafı.

$\frac{1}{100,000}$ mikyasında (Poli hedrik) inkişafı.

$\frac{1}{50,000}$ mikyasında (Poli konik) inkişafı.

Almanya: $\frac{1}{25,000}$ ve daha küçük mikyasda (poli hedrik) inkişafı.

İtalya: $\frac{1}{100,000}$ mikyasında (poli sentirik) veya (tabii) denilen (poli hedrik inkişafı.

$\frac{1}{500,000}$ mikyasında (Bon) inkişafı.

Rusya: $\frac{1}{126,000}$ mikyasında (Bon) inkişafı.

$\frac{1}{420,000}$ mikyasında mahrutî (Orsomorfik) denilen (Lambert) in ikinci inkişafı.

İspanya: $\frac{1}{50,000}$ mikyasında, (poli hedrik) e mümasil bir inkişaf.

$\frac{1}{200,000}$ mikyasında, (Bon) inkişafı.

İsviçre: $\frac{1}{25,000}$ ve $\frac{1}{50,000}$ mikyasında (Bon) inkişafı.

Amerika Cümhurlar birliği: $\frac{1}{62,000}$, $\frac{1}{125,000}$, $\frac{1}{250,000}$ mikyaslarında, (poli konik) inkişafı.

Danimarka: $\frac{1}{20,000}$ mikyasında eski haritalar olup (Bon) inkişafı.

$\frac{1}{40,000}$ (Jotlant) (Muaddel mahrutî) denilen inkişaf.

Halihazır erkânı harbiye haritaları ise, “56° „ miyar arz dairesine nazaran (Mahrutî basit) inkişafı.

Mısır: (Mahrutî Orsomorfik) inkişafı.

Felemenk (Hollanda), “Niderlent Peyiba„: $\frac{1}{25,000}$ mikyasında (Bon) inkişafı.

Norveç: $\frac{1}{100,000}$ mikyasında (Mahrutı mütezayit - Dik mahrut) inkişafı.

İsveç: $\frac{1}{100,000}$ mikyasında (mahrutu mütezayit - dik mahrut) inkişafı.

Dağ ve tepelerin alâimi zahiriyelerini gösteren usullerin tahlili: Bir çok hükümetlerin haritalarında dağ ve tepe eşkâlinin, münhanilerle yalamaların içtimai ile, veya münhanilerle şakuli taramaların içttimai ile, ve yahut da yalnızca münhanilerle gösterilmekte olduğunu kaydetmek faideden hali

değildir. Pek küçük mikyashlı haritalarda ise, münhaniler, şakuli taramaların yerine kaim olabilecek olan (Forlines) denilen sıra hatlara inkilâp ettirilmektedir. Muhtelif memleketlerce kabul ve intihap edimiş olan şakuli fasılları mukayese için, kademen mevcut olan münhani fasıllarını bir milin balığ olduğu pus mikyasına zarp etmek suretile müşterek bir hadde kalp etmek [*] (yani 1 pusluk mikyasa tahvil etmek) lâzımdır.

Kadem olarak münhani
fasılları

Ordnance Survey	50
„ „ (müstemlikâta ait)	50
„ „ 1 pusluk	100
Hindiye, 1 pusluk	50
Cenubî Afrika, 1: 125,000	50
Cenubî Afrika, 1: 250,000	25
Fransa 1: 50,000	35
„ 1: 80,000	52
Almanya, 1: 200,000	20
„ 1: 250,000	08
Prusya, 1: 25,000	41
Baden	
Bavarya 1: 25,000	81
Vurtemberg	
İtalya, 1: 50,000	20
„ 1: 100,000	101
İspanya, 1: 50,000	81
Amerika birlik Hükûmetleri, 1: 62,500	50
„ „ „ „	20
Vasati	49

[*] İsviçre Hükûmeti, memleketin dağlık olan evsafından dolayı, müstesna olmak üzere münhaniler arasında atideki fasılları kabul etmiştir:

1: 25,000 mikyashlı haritaları için (10) metreyi, ve 1: 50,000 mikyashlı haritalar için (30) metreyi.

Bu sebeple, erbabı vukuf noktai nazarından “1 „ pusluk mikyaslar için, 50 kademde bir münhani geçirmenin, ve diğer mikyaslar için de, bilfarz $\frac{1}{2}$ pus bir mile müsavi olan bir mikyas için de 100 kademde bir münhani geçirmenin lâzım olduğu anlaşılmaktadır. Binaenaleyh, şu kaide teessüs ederki: kademen olan münhani fasıllarını bulmak için bir milin müsavi olduğu kabul edilmiş bulunan pus miktarına, 50 adedini taksim etmek lâzımgelir.

Mamafih şakuli fasılanın harita mikyasına olan nisbetini kabul etmiş olan memleketlerden bir kaç tanesinin bu münhanilerin mucibi kanaat bir surette irae edildiklerini mülâhaza etmekte oldukları cayı dikkattir. Haritalarda tarama veya yalama (gölgeleme) ilâvesi, bunların altında kalan tafsilatı mutaleada pek ziyade müşkilâtı bais olmakta, ve koyu bir gölge tabakası dahi, aynı tenkide maruz bulunmaktadır. Şurası aşikârdırki: bu gibi tersimat, memleketin hali inkişaf ve tekâmülüne ve kullanılan istihsal kaidelerinin mükemmeliyetine vabestedir.

$\frac{1}{2}$ pusun bir mile müsavi olduğu mikyas üzerinde, 100 kademlik bir fasıla, yüksek derecede inkişaf etmiş bir memleket için münasıptır. Renkler hafif oldukça tafsilâtı kaybettirmeyecekleri hasebile, harita üzerine aynı boyanın muhtelif tabakaları, müessir bir surette ilâve olunabilirler. Yüksek seviyelerde büyük sahaları haiz bulunan memleketler için, bu tabakaların ilâvesi münasip değildir, çünkü: koyu bir rengin fasılasız bir gölgesi ile pek zevksiz bir tesir husul bulur, ve koyu bir zemin üzerinde mevcut sık bir tafsilâtın eşkâlini tayin etmek dahil müşkül bir şey olur.

Bu kritikler, dağlık memalike tatbik olunmazlar, çünkü birbirine yakın olan tafsilat, büyük irtifalarda nadiren mevcut bulunurlar.

Hindiye mesahacılığı, sair hiç bir tersimat ilâve etmeksinin, münhani fasılalarının mikyasa olan miyar nisbetine mü-lâzemet etmektedir.

Almanya Hükûmeti, $\frac{1}{100,000}$ mikyasındaki haritalarda, 50 kademde bir geçirdiği münhanilere taramalar koymaktadır.

İtalya Hükûmeti, taramaları, miyar nisbet ile mezc ve terkip etmekte, Fransa ise, gölgeler ilâve eylemektedir.

Amerika Birlik Cüümhuriyetleri, diğer yabancı memleketlere bir istisna teşkil etmek üzere, haritalarını yalnız münhanilerle hasretmiştir, lâkin fasılalar, $\frac{1}{62,500}$ mikyası üzerinde 20 kademe indirilmiştir. Alınan netayic şüphesiz eyi olmakla beraber, münhani fasılalarının tertibide, harita üzerindeki küçük miktarda tafsilat ianesile mümkün kılınabilir; aynı hak, Cenubî Afrika karitalarının $\frac{1}{250,000}$ likleri için mikyas nisbetinde olmak üzere aynı şakuli fasılları intihap için, Erkânı harbiyenin coğrafya şubesine verilmiştir. Her dürlü ahval dahilindeki netice ise, mucibi kanaattır.

Zeminin eşkâli vazıhan gösterilmiş olduğuna, ve münhaniler için temiz parlak bir renk kullanıldığına göre, ortada tafsilâtı karışdıracak bir sebep kalmaz.

Diğer hiç bir sistem ile zeminin şekli bu kadar vazıh gösterilemez, fakat nisbi olan irtifalar aynı boya tabakaları ile daimâ daha iyi gösterilmektedir. Bu misillu yakın fasılalarda münhaniler mevcut oldukça diğer nevi tersimata lüzum kalmaz.

Amerika haritaları üzerinde münhaniler, 100 kadem fasılada bir kalınlaştırılmıştır, ve Alman haritalarında dahi 100 metre fasılada bir kalınlaştırılmıştır; bu tarzı tertip ise, “1., pusluk veyahut $\frac{1}{2}$ pusluk mikyaslar için bir rüçhaniyet teşkil

eder; fakat daha küçük mikyaslar için daimâ bir sebebi rüçhan olamaz.

Hâl dâimâ şudurki: Münhaniler, ancak 100 kadem ve 50 kadem fasıla ile alındığı takdirde bissihha mesaha edilebilmektedir, ve 25 kadem münhanisini sıhhatle dercedebilmek için lüzumu olan malûmat kâfi ve hattâ mevcut bile değildir; bu gibi ahvalde, mütevassıt hatlara, (form line - sıra hatlar) denmeli, ve (Münhani) denmemelidir. Şu kadar varki, dağların, tepelerin eşkâlini kolaylıkla mütaleayı teshil etmedikce, taramaların bir haritaya hiç bir kıymet vermediğide aşikârdır.

Yakın fasılalarda münhani sistemi, münhaniler pek ince olmadıkca bir maksada hadım olmazlr, tabîrî diğerle, tersimler ve temsiller layıkile yapılmadıkça hiç bir şeye yaramazlar. Aynı tenbih, münhanilere, gölge veya tarama ilâvesine dahi, aynı müsavi kuvetle tatbik olunur; meğerki, istihsalâtın birinci derecede olduğuna itmat edilmedikce, hattâ memleketin tabiat ve evsafı, ve tafsilâtın yokluğu, daha küçük bir fasılayı davet dahi etse, bir pusluk mikyas üzerinde 50 kadem fasıla ile münhani geçirmek, ve $\frac{1}{2}$ pusluk mikyas üzerinde 100 kadem fasıla ile münhani geçirmeğe kail olmak daha iyidir. Nihayetülemir, bu fasıladaki münhaniler, fevkalâde neticeler verirler.

Bir renk boya tabakaları sistemi: Bir memleket kıt'ai arazisinin " İpsometrik „ yanî " mücessemî „ manzarasını, ve yahut dağ ve tepelerini göstermek hususunda diğer bir vasıtası dahi, aynı boyanın koyulu, açıklı renkleri ile iraesı keyfiyetidir. Bu sistemde, her hangi müntehap iki münhani arasında deniz seviyesi fevkindeki irtifalar, hususi bir renk ile gösterilir. Bu suretle, bilfarz sarı gibi açık bir renk, 200 kadem münhanisi ile deniz seviyesi arasındaki bütün zemini

gösterir; biraz daha koyu rengi ise, 200 kadem ile 400 kadem münhanisi arasındaki aksamı arzı irae eder; ve hâkezâ, bu kabilden olmak üzere, Mr. (Bartholomew) ın İngiltereye ait $\frac{1}{2}$ pusluk levha halinde boyalı haritası, (“ Ordnance „ mesa-hasına müstenit) cümleye malûmdur. Bu sisteme tevfikân bir kaç resmî harita tab’ edilmiştir. Bunlar arasında atidekiler zikre şayandır :

(Ordnance Survey) ın, $\frac{1}{2}$ pusluk, ve yeşil renkten başlamak üzere, (en münhat seviyeler için) deve tüyü rengine, ve nihayet kahve rengine kadar tenevvü eden “ 13 „ renkli haritası.

(Avusturyanın) merkezi Avrupaya ait $\frac{1}{750,000}$ mikyasındaki haritası olup ikisi mavi ve dokuzu kahve renkli olmak üzere, on bir renklidir.

(Bavaria) nın, $\frac{1}{250,000}$ mikyasında, yeşilden başlamak üzere sarı ve kahve rengi tarikile kırmızıya kadar olan, on renkli haritası.

(İtalyanın) $\frac{1}{500,000}$ mikyasında, sarıdan maviye kadar (daimi kar hattı) olmak üzere (8) renkten ibaret, Erkânıharbiye haritası.

Beynelmilel Harita komitası, $\frac{1}{1,000,000}$ mikyasında haritalar için, maviden (denizlerin derinlikleri için) başlamak üzere, yeşil (deniz seviyesi fevkinde ilk 100 metre için) sarı, kahve rengi, ve mavi - gül renginden beyaza (7000 metre ile daha fazlası için) kadar boya tabakalarının (21) renk olmasını karargir kılmıştır.

Bir renk boya tabakaları sistemindeki bir harita, münhanili bir haritadan daha fazla bir malûmat ita etmez; fakat münhaniler geniş fasıla ile bulunuyorlarsa, pek sarih bir

şekilde malûmat ita ederler. Küçük mikyaslı haritalarda başlıca alâimi zahiriyenin, kat'î yanî mutlak ve nisbî irtifalarını açıkca göstermek için bu sistem en iyi bir sistemdir.

Bunun mahzurları, haritaya kademeli bir manzara vermesinde, ve koyu renklerin topoğrafî tafsilâtı örtmesindedir. Münhani fasılları ne olursa olsun, bu tabaka halindeki renkler, haritalarda kullanılabılırsede, üzerindeki münhanilerin pek sık bulunduğu bir memleket haritasında müşkülâtla yapılabilirler.
